

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-1359/2016. számú ügyben**

Előadó: dr. Szentkirályi-Harsányi Ágnes

Az eljárás megindítása

Több panasz érkezett Hivatalomhoz a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló 2009. évi LXXXV. törvény (a továbbiakban: Psznyt.) 36/A. § (1) bekezdése a) pontjának 2015. január 1-jétől való hatályon kívül helyezett rendelkezése miatt. A pénzügyi rezsicsökkentéssel összefüggésben a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló 2009. évi LXXXV. törvény módosításáról szóló 2013. évi CLXXXIX. törvény 6. § a) pontja a fent hivatkozott törvényhely hatályon kívül helyezését tartalmazza. A módosítás következtében 2015. január 1-jétől megszűnt a bankfiókban való készpénzfelvétel ingyenessége. A hatályos szabályozás alapján a fogyasztók számára az adott naptári hónap legalább első két alkalommal a fizetési számláról forintban teljesített, együttesen a százötvenezer forintot meg nem haladó készpénzfelvétel akkor ingyenes, ha az a Magyarországon elhelyezett automata bankjegykiadó gépből készpénz-helyettesítő fizetési eszköz útján történik.

A tárgykörben érkezett panaszok arra hivatkoztak, hogy a módosított rendelkezés különösen nagy nehézséget okoz azok számára, akik nem használhatnak bankkártyát. E körbe tartoznak a gondnokoltak, mert a korlátozottan cselekvőképes vagy cselekvőképtelen, gondnokság alatt álló személyek folyószámlájához, illetve a gyámhatósági számlához a pénzügyintézetek nem engedélyezik a bankkártya-használatot, azzal az indokkal, hogy a bankjegykiadó gépből való kifizetéskor a pénzt felvevő személye nem azonosítható. A gondnokság alatt állók számlájáról, illetve a gyámhatósági számláról tehát kizárólag a bankfiókban vehető fel készpénz, amely így díjköteles szolgáltatás, arra a Psznyt. nem biztosít ingyenességet, abban az esetben sem, ha az érintett nem rendelkezik bankkártyával.

Tekintettel arra, hogy a felvetett probléma összefüggésben áll az Alaptörvény XV. cikkében deklarált egyenlő bánásmód követelményével, továbbá a feladat- és hatáskörömet szabályozó 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 1. § (2) bekezdésének d) pontja értelmében az alapvető jogok biztosja tevékenysége során megkülönböztetett figyelmet fordít a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok védelmére, a beadványok alapján vizsgálatot indítottam. A vizsgálat eredményes lefolytatása érdekében az Ajbt. 21. § (1) bekezdése alapján tájékoztatást kértem a nemzetgazdasági minisztertől.

Az AJB-2979/2014. számú jelentésben a látássérült személyek ATM-ekhez való hozzáférését vizsgáltam, amelyben a szabályozás hiányosságaira hívtam fel az emberi erőforrások miniszterét, egyúttal kértem, hogy kezdeményezze a jelenleg hiányzó és szükséges jogszabályi keretrendszer kidolgozását, továbbá tegyen intézkedéseket a jogszabályi keretrendszer megfelelő és hatékony alkalmazása érdekében.

Érintett alkotmányos jogok és alapelvek

- *A jogállamiság elvéből fakadó jobbiztonság követelménye és a tisztességes eljáráshoz való jog [Alaptörvény B) cikk (1) „Magyarország független, demokratikus jogállam.”];*
- *Az egyenlő bánásmód követelménye és az esélyegyenlőség előmozdításának elve [Alaptörvény XV. cikk „A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes. Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”*

- *A fogyatékossgal élők kiemelt védelme* [XV. cikk (5) „Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”]

Alkalmazott jogszabályok

- A pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló 2009. évi LXXXV. törvény (Psznyt.)
- Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebkvt.)
- A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (Fot.)
- A gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről és illetékességéről szóló 331/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet (Gyámügyi korm. rendelet)
- Az ENSZ Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezménye és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2007. évi XCII. törvény (CRPD ENSZ Egyezmény)

A megállapított tényállás

Az AJB-1359/2016. sz. ügyben a panaszos fia fogyatékossgal él, a panaszos szülő a gondnoka. A panaszos megírta, hogy 2015. január 1-jétől megszűnt az ingyenes készpénzfelvételi lehetőség a bankfiókokban. A gyámügyi számlákhoz a bankkártyahasználatot – a gondnokolt érdekeire hivatkozva – nem engedélyezik a bankok, mert ebben az esetben nem ellenőrizhető a pénzt kivevő személye. A panaszos hátrányos megkülönböztetésnek tartja, hogy a gondnokoltnak a többi bankkártyával rendelkező banki ügyfelekkel ellentétben készpénzfelvételi díjat is kell fizetnie azért, hogy jövedelméhez hozzájusson. Álláspontja szerint a jogalkotó a jogszabály módosításakor figyelmen kívül hagyta a gondnokolt számlákról való készpénzfelvétel esetkörét. A panaszos a törvény megfelelő módosítását kérte, mivel a hatályos szabályozás hátrányosan érinti a fogyatékossgal élő személyeket.

Az AJB-1356/2016. sz. ügyben a panaszos a gondnokság alatt álló – nem gyámügyi számlával rendelkező – testvére képviseletében megírta, hogy 2015. január 1-jétől havi 150 ezer Ft összegű készpénzes kifizetés esetén az általuk igénybe vett pénzintézet mintegy 2000 Ft (pontosan 1800-1920 Ft) pénztári készpénzfelvételi díjat számol fel. A számlához nem lehet bankkártyát igényelni, mivel a számlatulajdonos gondnokság alatt áll, ugyanakkor a panaszos, mint meghatalmazott sem igényelhet bankkártyát a számlához. Így a pénzfelvételre csak bankfiókban van lehetőség. A panaszos kérte, hogy az amúgy is hátrányos helyzetben levő testvérét ne érje további hátrány és megkülönböztetés azzal, hogy őt nem érinti az ingyenes készpénzfelvétel lehetősége. A beadványokban ismertetett probléma kapcsán megkerestem a nemzetgazdasági minisztert, aki arról tájékoztatott, hogy a Psznyt. 2015. január 1-jétől hatályos módosításával egy súlyos probléma került a felszínre. Álláspontja szerint az ingyenes készpénzfelvétel lehetőségét mindenképpen biztosítani kell, a pénzügyi rezsicsökkentés ügyében tett intézkedések célkitűzései semmilyen körülmények között nem eredményezhetnek anyagi vagy egyéb jellegű hátrányt a társadalom egyetlen tagjának sem. Megerősítette ugyanakkor, hogy a bankok a bankkártya-igénylésről egyedi döntést hoznak és előre kikötik, hogy a cselekvőképtelen, korlátozottan cselekvőképes, gondnokság alatt álló személyek nem rendelkezhetnek bankkártyával. A miniszteri válasz szerint azonban ezt a helyzetet nem a készpénzfelvétel költségeinek csökkentését célzó, 2015. január 1-jétől hatályos szabályok módosításával, hanem a bankok belső szabályzatainak, a bankkártya-igénylésre és -elbírálásra vonatkozó rendelkezések megváltoztatásával kell megoldani.

A miniszter is támogatta ugyanakkor a fogyasztók és a különösen hátrányos helyzetű, fogyatékossgal élő személyek érdekeit szem előtt tartó szabályozási keret kialakítását, erre

azonban az esélyegyenlőséget sértő belső banki eljárások felszámolása révén látott lehetőséget, és jelezte, hogy a panaszok orvoslására a Magyar Nemzeti Bank rendelkezik megfelelő eszközökkel.

5.A vizsgálat megállapításai

5.1. A hatáskör tekintetében

A feladat- és hatáskörömet, valamint ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságaimat az Ajbt. határozza meg. A törvény 18. § (1) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint közigazgatási szerv, hatóság tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár (a továbbiakban együtt: visszásság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva. Az Ajbt. 1. § (2) bekezdésének d) pontja és (3) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztos tevékenysége során megkülönböztetett figyelmet fordít a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok védelmére, továbbá a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére. Az Ajbt. 2. § (2) bekezdése alapján az alapvető jogok biztos a javaslatot tehet az alapvető jogokat érintő jogszabályok módosítására, megalkotására.

5.2. Az alapvető jogok tekintetében

A biztos egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmanintézmény megalakulása óta az országgyűlési biztos következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott alapjogi tesztek.

Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni*”. Ugyanakkor a testület a 13/2013. (VI. 17.) AB határozatának indokolása során azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény negyedik módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi éllal mondta ki azt, hogy „*az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.*”

Ha összevetjük az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében, valamint a XV. cikk (2) és (4) bekezdésében foglaltakat a korábbi Alkotmány 2. § (1) bekezdésének és 70/A. § (1) bekezdésének szövegével, akkor abból az állapítható meg, hogy a jelen vizsgálat tárgyát képező jogállamiság elve, és az egyenlő bánásmód követelménye tekintetében nem hoz olyan változást az Alaptörvény szövege, amely a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat elvetését, tartalmi átértékelését alátámasztaná.

Így elvi megállapításaim megfogalmazása, az alapjogok és az alkotmányos elvek értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybíróági döntés megszületéséig – irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind az azt követően hozott határozataiban, azok indokolásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket. Kiemelendő emellett, hogy az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése külön is tartalmazza, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.

5.2.1. A jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelménye

Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerint a Magyarország *független demokratikus jogállam*. Az Alkotmánybíróság már működése első éveiben elvi élel állapította meg, hogy a jogállam nélkülözhetetlen eleme a *jogbiztonság*. Az Alkotmánybíróság szerint a jogbiztonság az állam kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is *világosak, egyértelműek*, működésüket tekintve *kiszámíthatóak* és *előreláthatóak* legyenek a norma címzettjei számára.

Az irányadó alkotmánybíróági tézis szerint (56/1991. (XI. 8.) AB határozat) a jogállamiság elvéből folyó követelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a *jog által megállapított működési rendben*, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott *korlátok között* fejtik ki tevékenységüket. A közigazgatás törvényessége akkor valósul meg, ha jogilag szabályozott eljárási keretek között működik, a jogkorlátozásra adott felhatalmazást pedig törvényi szinten pontosan kell meghatározni. Nem hagyható figyelmen kívül továbbá, hogy a *kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok, szabadságjogok védelmével*, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást.

5.2.2. A hátrányos megkülönböztetés tilalma, a fogyatékkal élők védelme

Az Alaptörvény XV. cikkének (2) bekezdése tartalmazza a diszkrimináció tilalmát, mely szerint Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése továbbá előírja, hogy Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti, a XV. cikk (5) bekezdése emellett külön is kiemeli, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket. A két évtizedes, töretlen, az Alaptörvény fenti rendelkezése alapján továbbra is irányadónak tekinthető alkotmánybíróági gyakorlat rögzíti, hogy a *hátrányos megkülönböztetés tilalma* arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként, egyenlő méltóságú személyként kell kezelnie, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni.

A megkülönböztetés alkotmányossága tekintetében az Alkotmánybíróság két mércét alkalmazott. Az alkotmányos alapjogok tekintetében megvalósuló egyenlőtlen bánásmód esetén annak alkotmányossága az alapvető jogok korlátozására irányadó szükségességi-arányossági teszt alapján ítélt meg. Bár az Alkotmány – ahogyan az Alaptörvény is – szövegszerűen csak az alapvető jogok tekintetében tiltotta a hátrányos megkülönböztetést, az Alkotmánybíróság szerint e tilalom, ha a megkülönböztetés sérti az emberi méltósághoz való alapvető jogot, kiterjed az egész jogrendszerre. Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése szerint Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti. Az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése rögzíti, hogy Magyarország külön intézkedésekkel védi a gyermekeket, a nőket, az időseket és a *fogyatékosággal élőket*.

Az Alaptörvény tehát a fogyatékossgal élöket gondoskodásra szoruló és külön védelmet igénylő csoportként emeli ki. Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében rögzített a hátrányos megkülönböztetés általános tilalma alóli kivételt jelent az Alaptörvény idézett rendelkezése, amelyek alapján Magyarország az esélyegyenlöltnenségek kiküszöbölését célzó intézkedéseket is tesz. E rendelkezés értelmében az egyenlöltség tartalmi megvalósulását szolgáló, az esélyegyenlöltnenség felszámolása érdekében tett pozitív megkülönböztetés megengedett.

Az esélyegyenlöltség elősegítése az állam részéről egy jogi lehetőséget biztosít, ugyanakkor bizonyos, valamely tulajdonságuk (pl. életkor, betegség, testi fogyatékossg) okán sajátos, kiszolgáltatottabb helyzetük miatt objektíve hátrányba kerülö személyek csoportjainál az állami beavatkozás *nem fakultatív feladat*: az állam köteles hatékony lépéseket tenni az eredendően, súlyosan egyenlöltnlen helyzet felszámolására. Az alkotmánybírósgági gyakorlat szerint az állam szabadságot élvez abban, hogy milyen módon, milyen jogi, normatív és anyagi eszközökkel teljesíti az esélyegyenlöltség előmozdítására vonatkozó alkotmányos kötelezettségét, mint államcél: e körben mérlegelni lehet az eszközök megválasztásában az állam teherbíró képességét.

A 422/B/1991. AB határozat megállapítása szerint az esélyegyenlöltnenség kiküszöbölését célzó törvényi intézkedéseknek széles skálája van, s a különbözö szabályozási módok közül a jogalkotó - az Alkotmány rendelkezéseit tiszteletben tartva - szabad belátása szerint választhat. Emellett a különbözö társadalmi csoportok esélyeinek egyenlöltségét nem egy-egy jogszabály, vagy állami intézkedés, hanem jogszabályok és állami intézkedések rendszere révén lehet biztosítani, illetve az állam ilyen módon járulhat hozzá az esélyegyenlöltség megteremtéséhez, vagy legalábbis az egyenlöltnenségek csökkentéséhez. (725/B/1991. AB határozat, 553/B/1994. AB határozat)

Az Alkotmánybírósg több határozatában (pl. 2100/B/1991. AB határozat, ABH 1992, 557. 192/2010. (XI. 18.) AB határozat) megállapította, hogy az Alkotmány 70/A. § (3) bekezdésében foglalt esélyegyenlöltség elve nem minösül alapjognak, hanem általános állami célkitüzést jelent az esélyegyenlöltnenségek kiküszöbölését célzó intézkedések kilátásba helyezésével. Az e célkitüzés megvalósítását szolgáló állami intézkedések tartalmának kialakítása azonban – alkotmányos keretek között – a hatáskörrel rendelkező állami szervek mérlegelésétöl függ.

Az Alkotmánybírósg 13/2008. (II. 21.) AB határozatában rámutatott arra, hogy diszkrimináció és az esélyegyenlöltség követelményeinek biztosítása összefüggései körében az Alkotmány 70/A. § (1) bekezdése nem a jogalanyok közötti bármiféle különbségtételt tilt; ez összeegyeztethetetlen lenne a jog rendeltetésével [61/1992. (XI. 21.) AB határozat, ABH 1992, 280, 282.]. Az Alkotmány 70/A. § (3) bekezdése az állam számára konkrét kötelezettségeket nem határoz meg. Az esélyegyenlöltnenség kiküszöbölésének törvényi eszközrendszere széles skálán mozoghat, s ezek közül a jogalkotó feladata a legcélszerűbb szabályozási mód megválasztása, az intézkedések rendszerének átfogó kidolgozása (összefoglalóan pl. 652/G/1994. AB határozat; 552/B/2000. AB határozat).

A CRPD ENSZ Egyezmény egyenlöltség és hátrányos megkülönböztetéstöl való mentességröl szóló 5. cikkében 1. A részes államok elismerik, hogy a törvény előtt minden személy egyenlöl, és mindenféle hátrányos megkülönböztetés nélkül jogosult a törvények által nyújtott védelemre és kedvezményre. 2. A részes államok megtiltanak a fogyatékossg alapján történö bárminemü hátrányos megkülönböztetést, és minden téren biztosítják a fogyatékossgal élö személyek számára a hátrányos megkülönböztetéssel szembeni egyenlöl és hatékony jogi védelmet. 3. Az egyenlöltség előmozdítása és a hátrányos megkülönböztetés eltörlése érdekében a részes államok minden megfelelő lépést megtesznek, így biztosítva az ésszerű alkalmazkodást.

4. A fogyatékossgal élő személyek tényleges egyenlőségének előmozdításához és eléréséhez szükséges különleges intézkedések a jelen Egyezmény értelmében nem tekintendők hátrányos megkülönböztetésnek.

A CRPD ENSZ Egyezmény hozzáférhetőségről szóló 9. cikkének 1. pontja szerint a fogyatékossgal élő személyek önálló életvitelének és az élet valamennyi területén történő teljes körű részvételének lehetővé tétele érdekében a részes államok megfelelő intézkedéseket tesznek, hogy másokkal azonos alapon biztosítsák a fogyatékossgal élő személyek számára a fizikai környezethez, a közlekedéshez, az információhoz és kommunikációhoz, beleértve az információs és kommunikációs technológiákat és rendszereket, valamint más, nyilvánosan hozzáférhető vagy rendelkezésre álló lehetőségekhez és szolgáltatásokhoz való hozzáférést, mind városi, mind vidéki területeken. Ezek az intézkedések, amelyek magukban foglalják a hozzáférési akadályok és korlátok beazonosítását és felszámolását, többek között a következőkre vonatkoznak:

- a) épületek, utak, közlekedés és más bel- és kültéri létesítmények, így iskolák, lakóházak, egészségügyi létesítmények és munkahelyek;
- b) információ, kommunikáció és egyéb szolgáltatások, köztük az elektronikus szolgáltatások és segélyhívó szolgáltatások.

5. 3. Az ügy érdeme tekintetében

Jelen vizsgálat előzményeként szükséges hivatkoznom az AJB 2979-2014. számú jelentésemre, amelyben azt tekintetem át, hogy az ENSZ Fogyatékossgal Élő Személyek Jogainak Bizottsága (a továbbiakban: Bizottság) a pénzintézetek látássérült személyek számára való hozzáférhetőségére vonatkozó ügyben, és CRPD/C/9/D/1/2010. számú döntésében megfogalmazott ajánlások végrehajtása érdekében milyen konkrét intézkedéseket tett az érintett minisztérium. Az ajánlások között az is szerepelt, hogy Magyarország a CRPD részes államaként hozzon létre egy konkrét, kikényszeríthető és határidőkhöz kötött kritériumokkal rendelkező jogszabályi keretrendszert annak a figyelemmel kísérésére és értékelésére, hogy a magánjogi jogalanyok hogyan módosítják és teszik fokozatosan a korábban nem elérhető banki szolgáltatásaikat hozzáférhetővé. A részes államoknak azt is biztosítaniuk kell, hogy minden újonnan beszerzett ATM és más banki szolgáltatás teljes mértékben hozzáférhető legyen a fogyatékossgal élő személyek számára.

Jelen vizsgálatom kiindulópontja, hogy a kormány 2013-ban a gazdasági válság és az utóbbi években történt, a banki szolgáltatások jelentős drágulása hatására döntött a pénzügyi rezsicsökkentés mellett a következő területeken: átutalások olcsóbb elszámolása, tisztességtelen díjtételek csökkentése, azonnali átutalás bevezetése, devizahiteleseknek való segítségnyújtás, ingyenes készpénzfelvétel.

A Psznyt. 36/A. § (1) bekezdése a) pontját 2015. január 1-jétől a jogalkotó hatályon kívül helyezte, ezzel megszűnt a bankfiókban való készpénzfelvétel ingyenessége.

A pénzügyi rezsicsökkentéssel összefüggésben a Psznyt. módosításáról szóló törvény indokolása szerint a törvény a pénzügyi rezsicsökkentés első lépéseként fogyasztói jogként kívánja biztosítani 150 ezer forint összeghatárig a jövedelemhez való készpénzben történő hozzáférést, ezzel is mérsékelve a családokra nehezedő pénzügyi terheket. A törvény értelmében 2014. február 1-jétől ingyenes az adott naptári hónapban bármely készpénzkiadó automatánál végrehajtott első két készpénzfelvétel együttes összegének 150 ezer forintot meg nem haladó része. Az ingyenes készpénzfelvételre a Magyarországon lakóhellyel vagy tartózkodási hellyel rendelkező 16. életévét betöltött személy jogosult azt követően, hogy nyilatkozatban megjelöli azt a tulajdonában lévő fizetési számlát, amely esetében az ingyenes készpénzfelvételi lehetőséget érvényesíteni kívánja. Amint azt a részemre megküldött miniszteri válasz is megerősítette, a pénzintézetek nem biztosítanak bankkártyát a gondnokság alatt álló személyek tulajdonában álló számlákhoz.

A gondnokoltak esetében nem feltétlenül önkéntes döntés a pénzügyi számla nyitása. A Gyámügyi kormányrendelet 11. §-a alapján a városi gyámhivatal dönthet a gondnokoltak készpénzvagyonának gyámi fenntartásos betétben vagy folyószámlán történő elhelyezéséről. A gondnokság alatt álló személyek tulajdonában álló számláról, illetve a gyámhatósági számláról való készpénzfelvétel jelenleg díjköteles, miközben azon személyek, akik rendelkeznek bankkártyával, a Psznyt. által meghatározott esetekben jogosultak az ingyenes készpénzfelvételre.

A bankok a gondnokoltak pénzügyi számlájához, illetve a gyámhatósági számlához azért nem biztosítanak bankkártya használatot, mert így kívánják elérni, hogy a készpénzfelvétel kizárólag a bankfiókokban történhessen a vagyonkezelői jogosultság igazolását követően. A pénzügyi intézetek ezzel a szerződési feltétellel tehát elviekben a gondnokoltak betétjeit védik, a bankkártyával való visszaélés lehetőségét kívánják kizárni, ez a gyakorlat azonban hátrányos az érintettek számára, mert így csak díj ellenében vehető fel készpénz a számlájukról.

A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény alapelvei között az alábbi állami szerepvállalást fogalmazza meg:

- 2. § (4) A fogyatékos személyeket érintő döntések során tekintettel kell lenni arra, hogy a fogyatékos személyek a társadalom és a helyi közösség egyenrangú tagjai, ezért meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyek lehetővé teszik számukra a társadalmi életben való részvételt.
- 2. § (5) Az állam köteles gondoskodni a fogyatékos személyeket megillető jogok érvényesítéséről, a fogyatékos személyek hátrányait kompenzáló intézményrendszer működtetéséről a nemzetgazdaság mindenkorai lehetőségeivel összhangban.
- 3. § A fogyatékos személyek az őket mindenki mással egyenlően megillető jogaikkal állapotukból fakadóan kevésbé tudnak élni, ezért indokolt, hogy minden lehetséges módon előnyben részesüljenek.

A pénzügyi rezsicsökkentéshez kapcsolódóan a jogalkotó célja az volt, hogy minden fogyasztó számára biztosítsa egy meghatározott összeghatárig a kétszeri ingyenes készpénzfelvétel lehetőségét.

Az előre látható és kiszámítható jogalkotás jegyében tehát minden fogyasztóra ki kellett volna terjednie ennek a kedvezménynek. A jogbiztonság követelményéből nem következik, hogy a jogalkotót felelősség terhelné azért, mert egy később esetlegesen bekövetkező körülményt nem látott előre. Annak megítélése, hogy a bankfiókokból vagy a bankjegykiadó automatákból történhet az ingyenes készpénzfelvétel, főszabályként nem vet fel alkotmányossági kérdéseket. Van azonban olyan személyi kör, amely tőle független okok miatt nem tud élni a bankkártya igénylésének lehetőségével, esetükben ezért a törvényi szabályozás változása előre nem látható és számukra hátrányos következményekkel járt.

Megállapítottam, hogy a jogalkotó a pénzügyi rezsicsökkentés keretében biztosított ingyenes készpénzfelvétel lehetősége megteremtésének jogi szabályozásakor nem alkotott olyan részletszabályokat, amelyek biztosítják a gondnokoltak, fogyatékosággal élő, továbbá bármilyen más olyan fogyasztók számára az ingyenes készpénzfelvétel lehetőségét, akik nem rendelkezhetnek bankkártyával. Így a jogi szabályozás hiánya az egyenlő bánásmód követelményével és az esélyegyenlőség követelményével összefüggésben visszásságot eredményez. A hatályos szabályozás nem garantálja, hogy a gondnokság alatt lévő személyek más számlatulajdonosokkal azonos módon igénybe tudják venni a jogalkotó által minden fogyasztó számára biztosítani kívánt kedvezményt. A jogalkotás egyenlő bánásmódot és esélyegyenlőséget biztosító megvalósítása elsődlegesen az állam feladata, a jogalkotás hiányosságának felelősségét és következményeit nem lehet a bankok és pénzügyi intézmények belső szabályozására hárítani.

Intézkedésem

A vizsgálatom során feltárt alapjogokkal és alaptörvényi értékkel összefüggő visszasság megszüntetése és bekövetkezése lehetőségének jövőbeni megelőzése érdekében az Ajbt. 31. § és 37. §-ai alapján felkérem a nemzetgazdasági minisztert, hogy kezdeményezze a pénzforgalmi szolgáltatás nyújtásáról szóló 2009. évi LXXXV. törvény 36/A. §-nak megfelelő módosítását annak érdekében, hogy a gondnokoltak, fogyatékossgal élők, továbbá bármilyen más olyan fogyasztó számára, akik nem rendelkezhetnek bankkártyával, biztosítsa a pénzügyi rezsicsökkentés keretében minden fogyasztó számára biztosítani szándékozott ingyenes készpénzfelvétel lehetőségét.

Budapest, 2016. március

Székely László sk.